

СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ АСИМЕТРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

THE ESSENCE AND FACTORS OF ASYMMETRY
IN INTERNATIONAL RELATIONS

Дерев'янюк І.П.,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій
Державного університету «Київський авіаційний інститут»

У статті розкрито сутність та фактори асиметрії міжнародних відносин як сталої структурної особливості між-державних відносин. Асиметрія, яка дає змогу одержувати властиві лише їй смислові відтінки, характеризується як відхилення чи відмінність властивостей та параметрів конкретного об'єкта від якогось стандарту, норми. Зазначено, що теорія асиметрії вважається науковим орієнтиром, яка доводить, що асиметричні відносини держав пов'язані не тільки з відносинами слабкий – сильний, заснованих на різниці потенціалів, а й з відмінностями у сприйнятті міжнародних проблем, з можливістю виникнення невірної сприйняттю через саму їхню структуру. Стратегічно важливим завданням для учасників асиметричної взаємодії є управління асиметричними відносинами. З'ясовано, що провідну роль у сприянні управлінню асиметричними відносинами відіграє дипломатія. Зазначено, що асиметрія в міжнародних відносинах залежить від базових (територіально-географічний і демографічний фактори) і динамічних факторів (політичний, військовий, економічний, технологічний, соціально-культурний фактори), які об'єктивно обумовлюють асиметрію самих відносин. Фундаментальні структури асиметрії міжнародних відносин формуються також під впливом суб'єктивних факторів. Усі ці фактори відіграють виняткову роль у встановленні відносин нерівності. Взагалі взаємодія цих факторів призводить до сукупної могутності держави. Визначальний вплив на логіку структурних взаємодій між акторами має силовий фактор. Сила як постійно діючий фактор асиметрії міжнародних відносин дає змогу реалізовувати широкі та розгалужені інтереси у міжнародному середовищі. Однією зі змінних, від якої залежить рівень асиметрії у відносинах між державами, є тип політичної системи країни. Поділ політичних систем на демократичні та авторитарні є індикатором виявлення рівня асиметрії між державами з різними політичними режимами.

Ключові слова: асиметрія, міжнародні відносини, фактори, асиметричні відносини, держава, Б. Уомак.

The article reveals the essence and factors of asymmetry of international relations as a permanent structural feature of interstate relations. Asymmetry, which makes it possible to obtain semantic nuances inherent only to it, is characterized as a deviation or difference of the properties and parameters of a specific object from some standard, norm. It is noted that the theory of asymmetry is considered a scientific reference point, which proves that asymmetric relations between states are connected not only with weak-strong relations, based on the difference in potentials, but also with differences in the perception of international problems, with the possibility of incorrect perception due to their very structure. A strategically important task for the participants of asymmetric interaction is the management of asymmetric relations. It was found that diplomacy plays a leading role in facilitating the management of asymmetric relations. It is noted that asymmetry in international relations depends on basic (territorial-geographical and demographic factors) and dynamic factors (political, military, economic, technological, socio-cultural factors), which objectively determine the asymmetry of the relations themselves. The fundamental structures of the asymmetry of international relations are also formed under the influence of subjective factors. All these factors play an exclusive role in establishing relations of inequality. In general, the interaction of these factors results in the aggregate power of the state. The factor of power has a decisive influence on the logic of structural interactions between actors. Power as a constant factor in the asymmetry of international relations makes it possible to implement broad and extensive interests in the international environment. One of the variables on which the level of asymmetry in relations between states depends is the type of political system of the country. The division of political systems into democratic and authoritarian is an indicator of the level of asymmetry between states with different political regimes.

Key words: asymmetry, international relations, factors, asymmetric relations, state, B. Womack.

Постановка проблеми. На тлі посилення гео-політичної турбулентності, нерівності між державами, зростання політичного та економічного тягаря, спричиненого асиметрією у відносинах між країнами, концепція асиметрії міжнародних відносин набуває особливо важливого теоретичного і практичного статусу. Це питання набуває ще більшої гостроти за умови зростання темпів політичних соціально-економічних змін, внаслідок чого посилюється асиметрія міжнародних відносин, зокрема їхніх суб'єктів.

Вивчення факторів, які генерують та активізують асиметрію міжнародних відносин, є досить дискусійним та найменш вивченим питанням, що насамперед пояснюється складністю самої природи асиметрії та виявлення її причин. Дана обставина актуалізує пошук наукового інструментарію для дослідження чинників асиметрії міжнародних відносин.

Крім того фактори асиметрії міжнародних відносин потребують аналізу не тільки з погляду механізму свого формування і функціонування, але і з точки зору їх теоретичного обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження окремих аспектів асиметрії в міжнародних відносинах прямо або побічно розглядаються в працях багатьох політологів-міжнародників (К. Боулдінг, І. Галтунг, Г. Джексон, Л. Дітмер, Т. Лонг, К. Райт, К. Тейєр, Х. Токачян, Б. Уомак, Х. Харрісон, С. Чейз, І. Шнайдер, Я. Ейхлер, О. Дітріх, С. Козей, М. Мадей, З. Чекановський, П. Гавлічек, І. Павловський, вітчизняні – О. Гончаренко, М. Капітоненко, Н. Кравчук, Д. Лакішик, З. Міщук, Н. Остап, Г. Перепелиця, І. Погорська, О. Потехін, М. Розумний, В. Фісанов).

Ці дослідження, безумовно, заслуговують на увагу, оскільки корисні для розуміння моделей співробітництва, причин конфліктів та типів поведінки держав в умовах слабкості чи переваги однієї зі сторін.

Попри істотну значущість наукового дослідження асиметрії міжнародних відносин – дефініювання поняття «асиметричні відносини», розкриття реальних факторів асиметрії – не є розв'язаними і до цього часу. І хоча кількість наукових публікацій з цієї проблематики невинно зростає, єдиного і цілісного уявлення щодо асиметрії міжнародних відносин та її найвагоміших особливостей досі не сформовано.

Зокрема, попри чималу зацікавленість тематикою, феномен асиметричних відносин у вітчизняному академічному дискурсі ще не набув належного поширення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета – визначити сутність асиметрії у міжнародних відносинах, встановити ключові фактори, що її зумовлюють, та оцінити її вплив на глобальну систему безпеки, міжнародну політику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Асиметрія як постійна структурна риса міжнародних відносин або характеристика окремих державних відносин є цінною і важливою сферою досліджень, яка використовується для вивчення як двосторонніх, так і багатосторонніх відносин країн з нерівнозначними потенціалами.

Асиметрія дає змогу одержувати властиві лише їй смислові відтінки. При конструюванні теоретичних положень необхідно виходити з вихідної позиції, згідно якої асиметрія і симетрія – це ключові поняття, що відображають форми прояву симетричних і асиметричних ефектів і у сукупності вписуються у сучасну концепцію багатопольної системи.

В процесі поліаспектного пізнання міжнародних відносин слід усвідомити, що у всесвіті міжнародних феноменів не існує перманентної стійкості і стабільності. Все перебуває в русі, здатне змінюватися в часі і переходити у свою протилежність: симетрія переходить в асиметрію. Тобто ці два поняття, нерозривно пов'язані між собою, є відносними і змінними.

Асиметрію у формально-логічному плані можна охарактеризувати як відхилення чи відмінність властивостей та параметрів конкретного об'єкта від якогось стандарту, норми. Асиметрія нав'язує себе більше як шлях для розуміння природи нерівності між учасниками взаємодії, що зрештою дає змогу створити символічну модель асиметричних відносин [1].

Непропорційність кількісних і якісних показників, порушення пропорцій і співмірності окремих її складових виводять міжнародні відносини на рівень асиметричних, відображаючи логічність їх конструкції.

Безсумнівно, асиметрія має згубні концептуальні конотації, що пов'язано з порушенням симетрії у відносинах. Фактичні ефекти асиметрії когнітивно обтяжливі насамперед для слабкішої сторони [2]. Концепція асиметрії має пояснити за рахунок чого співвідношення між суб'єктами впливає на відносини між акторами і чому вони можуть набувати асиметричної форми. Аналіз асиметричних відносин повинен зосередитися на інтересах, порядку денному, стратегії, взаємодії та результатах [3].

Теорія асиметрії, розроблена американським політологом Б. Уомаком – це не тільки послідовне відображення характеру відносин, побудоване навколо аналізу впливу відмінностей у потенціалах країн на міжнародні взаємодії, а й свого роду ревізійністська інтерпретація існуючих теорій міжнародних відносин [4; 5; 6].

Теорія асиметрії вважається науковим орієнтиром, яка доводить, що асиметричні відносини держав пов'язані не тільки з відносинами слабкий – сильний, заснованих на різниці потенціалів, а й з відмінностями у сприйнятті міжнародних проблем, з можливістю виникнення невірної сприйняття через саму їхню структуру (А, як правило, помиляється через недостатню увагу, а Б, як правило, помиляється через надмірну увагу) [5, с. 6].

Б. Уомак у своїх дослідженнях, присвячених асиметрії в міжнародних відносинах, не ставить під сумнів цінність сталого співробітництва та регулюючу роль міжнародного права. Він припускає парадоксальну рівність партнерів із нерівними потенціалами та розбудову взаємовідносин у мінливих ситуаціях. Тобто асиметричні відносини можуть парадоксальним чином створювати основи стабільної співпраці та підвищити передбачуваність поведінки асиметричних акторів [7; 8].

У результаті Б. Уомак сприймає асиметрію як певну особливість, яка не створює явного ефекту у відносинах панування-підпорядкування. Ефекти асиметрії проявляються певним чином у процесі узгодження залежностей, при якому обидві сторони бояться втратити простір для маневру. Фак-

тично вони співпрацюють для досягнення угоди [9].

За твердженням Б. Уомака сильніша сторона неспроможна диктувати умови відносин слабшій. Але такий підхід радше виглядає обнадійливим тому, що необхідно враховувати різні фактори впливу на характер відносин, який залежить насамперед від співвідношення сил. Так відносини Китаю з суміжними країнами і географічно віддаленими мають асиметричний характер. Китай як висхідна авторитарна сила, використовуючи свій економічний потенціал як інструмент впливу, вимагає від них покірної поведінки, що загрожує їхнім інтересам і визначає в цілому структуру асиметричних відносин [4; 10; 11; 6].

Під кутом реальної політики більша і менша держави у цілому взаємодіють не на рівних, попри те, що на сучасному етапі всі суверенні держави вважаються рівними. В асиметричних відносинах очевидний розрив у силі між суб'єктами призводить до того, що слабкіший (Б) хоч і буде отримувати певні вигоди від співпраці із сильнішим (А), проте проявів асиметрії у відносинах буде украй складно уникнути (яскравим прикладом можуть слугувати відносини Китаю із сусідніми країнами). Крім того слабкіша сторона може стати заручником геополітичних устремлінь сильнішої держави (претензії КНР на майже всю акваторію Південно-Китайського моря, водночас Пекін стверджує, що прагне вирішувати морські суперечки з іншими країнами шляхом дипломатичного діалогу, але не дозволить зазіхати на свій суверенітет).

Кожна проблема для слабкішої держави у двосторонніх відносинах з домінуючим партнером стає для неї пропорційно більшою, ніж для сильнішої. Це, безумовно, підкреслює вразливість слабкішої сторони і її нездатність протидіяти на рівних сильнішій [4].

В асиметричних відносинах сильніша сторона має більше можливостей та інструментів впливу, який досить часто асоціюється з силою, що дає можливість істотно впливати на поведінку інших учасників міжнародних відносин.

Показники могутності держави, що дають змогу з'ясувати її місце в ієрархії міжнародної системи, конфігурація співвідношення сил є важливими складовими для аналізу відносин між асиметричними за потенціалами акторами, але не зовсім достатніми, щоб в цілому змодельовати характер інтеракцій між ними.

Щоб отримати повне й точне уявлення про асиметрію відносин між акторами необхідно враховувати не лише параметри їх могутності, а й спроможність їх умілого використання для отримання максимальної вигоди. В асиметричній парі держав, яка володіє більшим потенціалом, не завжди вдається його повністю реалізувати [12; 13].

Чимало дослідників міжнародних відносин вважають, що більш сильні держави спроможні реалізувати свої власні інтереси та цілі на міжнародній арені. Проте наукові розвідки Б. Уомака, що закладають послідовно науково-теоретичну основу дослідження асиметрії міжнародних відносин, кидають виклик цьому трактуванню.

Стратегічно важливим завданням для учасників асиметричної взаємодії є управління асиметричними відносинами, яке потребує уникнення з обох сторін нагальних проблем у співпраці та вироблення довгострокових механізмів зближення позицій [4, с. 135].

Дипломатія як ефективний інструмент відіграє провідну роль у сприянні управлінню асиметричними відносинами. Теорія асиметрії передбачає, що інтерактивна поведінка може, врешті-решт, значним чином змінити ситуацію в бік війни або дружби з численними проміжними стадіями ворожнечі або співпраці [7].

Дипломатія є важливим фактором, за допомогою якого країни можуть наблизити очікування взаємної вигоди. Загальне вираження взаємної поваги та обмін офіційними візитами допомагає встановити приязну двосторонню політичну атмосферу, в якій алармістські інтерпретації поведінки інших сторін є менш ймовірними. Б. Уомак вважає, що найважливішим аспектом візитів держави є визнання важливості та стабільності двосторонніх відносин, а не вирішення певних проблем та укладання договорів шляхом зустрічей [4, с. 135].

Особиста дружба між лідерами хоча й є важливою, однак може бути лише тимчасовою перевагою. Б. Уомак стверджує: «Особиста дружба між лідерами – це, з одного боку, компенсація ризику їхньої неприхильності одне до одного, а з іншого – неминучої зміни співробітників». Він не наголошує на конкретних досягненнях чи особистих дружніх стосунках, але стверджує, що дипломатичний ритуал підтверджує стабілізаційний вплив історичної спадкоємності завдяки залученню обох лідерів до відкритого, хоча й загального дотримання стабільності [4, с. 136].

«Прагматизм» сильнішої сторони по відношенню до слабкішої, що зводиться до уникнення політичних жестів, контактів, важливих для менших партнерів, незначної кількості закордонних візитів (особливо на найвищому рівні) обмежує прямий діалог як інструмент стабілізації відносин між нерівнозначними партнерами.

Зворотний зв'язок, реакція меншого партнера, засновані на такій інтерпретації ситуації, можуть завдати чималої шкоди атмосфері взаємних контактів. Більший партнер несе більшу відповідальність, тоді як менший може понести великі збитки через прорахунки при створенні підґрунтя для спільних інтересів.

Згідно з положеннями «теорії асиметрії», слабший партнер не завжди має діяти відповідно до очікувань сильнішого. З іншого боку, сильніший не завжди хоче і може повною мірою скористатися джерелами своїх переваг.

Умови відносин між двома країнами (приміром гегемон та «вірний союзник») визначаються кількома постійними факторами. До них відносяться приналежність партнерів до демократичного світу, відданість цивілізаційним стандартам поведінки та загальній системі цінностей. Це полегшує взаємне спілкування та підвищує рівень довіри між країнами. До того ж державний суверенітет, який є основою сучасного міжнародного правопорядку, насамперед, вимагає стриманості при використанні джерел власної вигоди.

Розподіл інтересів та розширення варіантів поведінки можуть сприяти послабленню асиметричної взаємозалежності, що є характерною рисою асиметричних відносин. У результаті позиція слабшого партнера може підвищитися, ніж очікування сильнішого.

У контексті асиметричних відносин посилення значущості слабкішої держави та її власної привабливості у відносинах зі сильнішою державою сприятиме виправленню або послабленню асиметрії і стане для останньої необхідністю, а не питанням вибору.

Асиметрія у відносинах між державами виникає тоді, коли один із партнерів користується більшою свободою дій, у результаті поєднання різноманітних чинників (зазвичай джерела накопиченої сили), що забезпечують сильнішій стороні домінуючі позиції у взаємовідносинах [9].

Звичайно, асиметричні двосторонні відносини не обов'язково повинні переростати у крайню форму розв'язання міжнародних протиріч. Більшість відносин між державами-сусідами сформовані історією. Зазвичай тільки у нових ситуаціях, – як в Індокитаї в 1970-х роках або на Балканах в 1980-х і 1990-х роках, – помилкові уявлення призводять до серйозного конфлікту. Однак в кожній асиметричній ситуації сильніша держава повинна бути впевненою у виконанні своїх вимог слабкою державою.

Під «виконанням своїх вимог» не мається на увазі, що слабкіша держава підкоряється сильнішій, але мається те, що слабкіша держава діє відповідно до реально існуючої нерівності між ними [7; 14].

Основні характеристики асиметричних відносин різною мірою застосовуються як до відносин провідного центра сили і регіонального лідера, так і до відносин регіонального лідера з його сусідами. Звісно у такій ситуації відмінності у матеріальних основах влади великі, але переговори, а не домінування, є основним способом цих відносин. Проте асиметрія впливає на відносини між держа-

вами, часто визначаючи їх стратегії та результати переговорів.

Загалом пізнання процесів асиметрії міжнародних відносин вимагає пізнання їх факторів. У системі міжнародних відносин усі явища, процеси, зміни неодмінно виникають в результаті дії певних факторів (причин). У просторово-темпоральному континуумі не існує і не може існувати безпричинних явищ. Положення, що будь-яке явище в світі причинно зумовлене, розкриває закон причинності (каузальності). У сфері міжнародних відносин панують причинно-наслідкові зв'язки і виникнення будь-якого стану явища зумовлено фактором чи факторами, які породжують його.

Поняття «фактор», яке походить від латинського слова «factor» – діючий «facere» (діяти, виробляти, примножувати) виникло в процесі суспільної практики і пізнання світу. У ньому експліцитно відображається динамічна, діюча природа тих чи інших явищ і процесів, їх рушійні сили.

Фактор є рушійною силою процесів у міжнародних відносинах, який може суттєво впливати на їх характер та зміст. Фактор інтерпретують як передумову трансформаційних змін у міжнародних відносинах та причину їх виникнення.

Причини асиметрії між суб'єктами міжнародних відносин пов'язані з множинністю різноманітних факторів – військово-політичних, соціально-економічних, природно-ресурсних, національно-культурних, релігійних.

Вищезазначені фактори пронизують фактично всю еволюцію міжнародних відносин. На різних стадіях розвитку міжнародної системи одні з них були визначальними, а інші похідними. В цілому це пояснює переміщення геополітичних центрів, джерел і полюсів економічного зростання. Цілком очевидно, що позначені фактори накладають свій відбиток на розвиток процесів у міжнародних відносинах, прискорюючи або сповільнюючи їх.

Фактори симетрії і асиметрії носять динамічний і лабільний (мінливий) характер, оскільки перманентно відбувається трансформація самого контенту того чи іншого фактора. На тлі визнання важливості розмаїття матеріальних ресурсів, як і раніше, ведеться наукова полеміка про те, які інші фактори сприяють поясненню результатів конкретних взаємодій в асиметричних парах. Загалом асиметрія формується під безпосереднім впливом різнобічних факторів.

Визначальними факторами як симетричних, так і асиметричних відносин залишаються географічний, демографічний, політичний, економічний, військовий, технологічний, культурний. Саме вони, будучи найважливішою складовою формування відносин між державами, впливають на характер міжнародних відносин і визначають місце тієї чи іншої держави в міжнародній системі [15; 6].

У цілому асиметрія в міжнародних відносинах залежить від базових (територіально-географічний і демографічний фактори) і динамічних факторів (політичний, військовий, економічний, технологічний, соціально-культурний фактори), які об'єктивно обумовлюють асиметрію самих відносин. Значимість базових факторів залежить від площі території, географічного розташування, специфічних особливостей природного середовища, обсягів природних ресурсів (насамперед – наявність корисних копалин, таких, як газ, нафта, золото, уранові руди), кількості населення, етнічного складу.

У цьому контексті важливо відзначити, фактор географічної близькості, який має суттєвий вплив на практику асиметричних відносин. Адже прояви асиметрії найвиразніше помітні між суміжними державами, особливо коли одна з них уособлює більшу силу [16].

Динамічні фактори безпосередньо залежать від політичної активності керівництва держави, від інновацій, науково-дослідницьких розробок, від рівня економічного розвитку, доступу до ресурсів, міжнародної торгівлі та інвестицій, оборонних витрат та військових технологій, історичних та культурних традицій, що змінюють можливості впливу держави та сприяють підвищенню її статусу на міжнародній арені. Всі ці фактори відіграють виняткову роль у встановленні відносин нерівності.

Взаємодія цих факторів утворює в результаті сукупну силу держави. Визначальний вплив на логіку структурних взаємодій між акторами має силовий фактор. Сила як постійно діючий фактор асиметрії міжнародних відносин дає змогу реалізовувати широкі та розгалужені інтереси у міжнародному середовищі.

Завдяки силі держава здатна нав'язувати іншим державам свої інтереси, визначати порядок денний, поширювати свої впливи, використовуючи власну перевагу у потенціалах. Нерівність владно-силових компонентів між країнами впливає на формат взаємин між ними у різних сферах співпраці [2; 17].

Водночас формування суперечливих процесів у світовій політиці, пов'язаних з порушенням балансу сил, асиметрією міжнародних відносин, відбувається під впливом суб'єктивних факторів, які впливають із характеру і прагнень самої людини. Саме від політичного керівництва більшої держави, що приймає зовнішньополітичні рішення, від його світоглядних та ціннісних орієнтирів, політичної культури, суспільної думки й настроїв в суспільстві буде залежати зміст і характер двосторонньої співпраці і рівень асиметрії у відносинах з меншою державою.

Однією зі змінних, від якої залежить рівень асиметрії у відносинах між державами, є тип політич-

ної системи країни. Поділ політичних систем на демократичні та авторитарні є індикатором виявлення рівня асиметрії між державами з різними політичними режимами. Різниця у політичних системах країн може впливати на їхні міжнародні відносини. Демократичні країни можуть мати різні цілі і стратегії в порівнянні з авторитарними режимами, що веде до асиметрії у способах взаємодії та сприйнятті політичних рішень [12; 13; 6].

Асиметрію як важіль впливу на слабкішого партнера досить активно використовують авторитарні держави, які прагнуть до домінування та впливу заради досягнення певної стратегічної або локальної мети. Так авторитарні режими (Китай, Росія), використовуючи свої переваги, проводять політику щодо суміжних держав з позиції сили, що ставить під загрозу їх суверенітет. Прояви асиметрії проявляються і тоді, коли авторитарні режими у відносинах зі слабкішими державами вдаються до використання ультимативної стратегії.

Поведінка й інтереси авторитарних держав на міжнародній арені визначаються суб'єктивними ідеями та уявленнями, які йдуть в розріз з загальноприйнятими нормами міжнародного права, суперечать партнерським відносинам і неприйнятні для слабкішої сторони. Оскільки міжнародні стандарти зміщуються в бік автократії, асиметрія у відносинах набуває загрозливого характеру [5; 15].

Сьогодні асиметрія в міжнародних відносинах залежить від новітніх технологій, каналів взаємозалежності та організації системи державної влади. В останні роки низка факторів посилює увагу до асиметрії. Насамперед, вони були посилені еволюцією структур економічної взаємозалежності.

У цій динаміці важливу роль відіграло кілька факторів: посилення промислової концентрації; новітні технології надали нового значення мережевим структурам; посилення нерівності між країнами завдяки глобальним фінансовим потокам; послаблення ролі міжнародних інститутів; центральною рисою міжнародних відносин стало зростання конфронтації між провідними державами світу. Відповідно симетрія неминуче ставала заручником кожної із цих трансформацій, тоді як відбувалось невинне зростання асиметрії.

Фактори, які створюють основу для асиметрії в міжнародних відносинах, не є статичними, оскільки можуть зазнавати істотних змін, викликаних політичними трансформаціями, економічним розвитком, технологічним рівнем та глобальними тенденціями.

Висновки. Отже, теорія асиметрії являє собою інноваційний підхід, який має неймовірно широкі аналітичні можливості, забезпечуючи концептуальну основу для різних сценаріїв на двосторонньому та регіональному рівнях. Крім того вона

сприяє розвитку традиційних теоретичних підходів до міжнародних відносин.

Асиметрія міжнародних відносин означає нерівність або диспропорцію у взаємодії між державами у політичному, економічному, військовому та культурному вимірах. В асиметричних відносинах одна зі сторін обов'язково має більший вплив, потенціал та контроль над ситуацією. Тобто відносини між акторами є асиметричними, коли один з них здатний достатньою мірою впливати на їхні взаємодії. Між невеликою країною та країною зі спроможністю регіонального лідерства, завжди буде існувати асиметричний сценарій, оскільки різниця потенціалів буде даватися взнаки.

Управління асиметричними відносинами значною мірою залежить від можливостей акторів, залучених у схеми цих відносин, їхньої історичної траєкторії та їхніх чітко окреслених внутрішньополітичних сценаріїв.

Асиметрія як об'єктивно існуюче явище і внутрішньо притаманне геополітичному простору, проявляючись як у кількісних, так і в якісних вимірах, є результатом впливу сукупності факторів та

важелем для отримання невиправданої вигоди. До факторів, що формують геополітичний ландшафт і становлять основу раціональності асиметричних відносин, можна віднести базові і динамічні. Фундаментальні структури асиметрії міжнародних відносин формуються також і під впливом суб'єктивних факторів. Фактори, які спонукають асиметрію в міжнародних відносинах, у разі їх усунення попереджають виникнення небажаного явища – асиметрії.

Асиметрія міжнародних відносин корениться насамперед в силовому факторі. Сила, будучи вирішальним аргументом держави на міжнародній арені, закладає фундаментальні основи асиметричності у взаємодії між державами. При нерівності силових можливостей, асиметричній взаємозалежності, відсутності консенсусу між державами неможливо уникнути асиметричних ефектів у відносинах.

Перспективним вектором наукового пошуку залишається питання дослідження асиметрії у багатосторонньому форматі, визначення ролі дипломатії в управлінні асиметричними відносинами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bonnemaïson A. Le mobile pour appréhender l'asymétrie des relations internationales. *Research Brief*. № 2, Novembre 2012. URL: <http://cecilouvain.be/wp-content/uploads/2018/01/research-brief-2-demic3a8re-version.pdf>
2. Dittmer L. The Strategic Triangle: An Elementary Game-Theoretical Analysis. *World Politics*. 1981. Vol. 33, no. 4. P. 485–515. URL: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9781400886326-004/html>
3. Long T. It's not the size, it's the relationship: from «small states» to asymmetry. *International Politics*. 2017. 54 (2), pp. 144–160. URL: <https://centaur.reading.ac.uk/59064/3/Long-IP-It%2527s%2520Not%2520the%2520Size-Final.pdf>
4. Womack B. How size matters: The United States, China and asymmetry. *Journal of Strategic Studies*. 2001. Volume 24, Issue 4. P. 123–150. URL: <https://www.people.virginia.edu/~bw9c/Publications/ArticlesandChapters/2001a.pdf>
5. Womack B. China and Vietnam: The Politics of Asymmetry. New York: Cambridge University Press, 2006. 281 p.
6. Womack B. Asymmetry and International Relationships. New York: Cambridge University Press, 2016. 220 p.
7. Womack B. Asymmetry and Systemic Misperception: China, Vietnam and Cambodia during the 1970s asymmetry. *The Journal of Strategic Studies*. 2003. Vol. 26, No. 2, June. P. 92–119. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390412331302995>
8. Womack B. Asymmetry Theory and China's Concept of Multipolarity. *Journal of Contemporary China*. 2004. 13 (39). pp. 351–366. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/ed61/fecb11d32e3eda43377b76c31d4799483056.pdf>
9. Kupiecki R. W cieniu asymetrii. Polsk-amerykańskie stosunki w dziedzinie bezpieczeństwa, w: Bohdan Szklarski (red.), Niekonfrontacyjna asymetria w relacjach polsko-amerykańskich, Ośrodek Studiów Amerykańskich UW Warszawa 2015, s. 61–84.
10. Womack B. China as a normative foreign policy actor. CEPS Centre for European Policy Studies, 2008. pp. 265–299.
11. Womack B. Vietnam and China in an Era of Economic Uncertainty. *The Asia-Pacific Journal*. 2009. Vol. 7, Issue 36, No. 2, September. P. 487–510. URL: <https://apjif.org/site/view/3214>
12. Morrow J. Alliances and asymmetry: An alternative to the capability aggregation model of alliances. *American Journal of Political Science*. 1991. 35(4). P. 904–933.
13. Pfetsch F. Power in International Negotiations: Symmetry and Asymmetry. *Dans Négociations*. 2011/2 (n 16), P. 39 à 56. URL: <https://www.cairn.info/revue-negociations-2011-2-page-39.htm>
14. Womack B. China Among Unequals: Asymmetric Foreign Relationships in Asia. Singapore: World Scientific, 2010. 540 p.

15. Womack B. Asymmetry and China's Tributary System. *The Chinese Journal of International Politics*. 2012. Vol. 5, Issue 1, March. P. 37–54. URL: <https://academic.oup.com/cjip/article/5/1/37/343602>
16. Thayer C. The Tyranny of Geography: Vietnamese Strategies to Constrain China in the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia*. 2011. Vol. 33, No. 3, pp.348-369.
17. Keohane R., Nye J. Power and Interdependence: World Politics in Transition. Boston: Little Brown, 1977. 273 p.